

לה

הַנְּנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקָטוּ דְבַר
יוֹם בְּיוֹמוֹ (טז, ד)

מצינו בגמרא¹²¹, שקיים הבדל בסיסי בין גשם לטל: ירידת הגשם תלויה במעשי האדם, ולכן הוא עלול להיעצר (כמפורש בכתוב¹²² "וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר"); הטל, לעומת זאת, אינו נעצר לעולם ("טל לא מיעצר"), משום שירידתו אינה תלויה במעשי האדם.

אוצר החכמה

ומבואר בתורת החסידות¹²³, שזוהי הסיבה לכך שהמן ירד מן השמים יחד עם הטל ("וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו"¹²⁴) – מאחר שהמן היה "לחם מן השמים", שירד מלמעלה ולא היה תלוי במעשי האדם, בניגוד ל"לחם מן הארץ" הדורש יגיעה וטרחה רבה בהכנתו.

לפי הסבר זה יש לשאול: מדוע כאן נוקט הכתוב ביחס למן בלשון "הנני ממטיר לכם", שממנו משתמע שהכתוב משווה את המן דוקא למטר, ולא לטל?

ההסבר לכך הוא: אמנם באופן כללי דמה המן לטל, בכך שלא דרש עבודה רבה של חרישה, זריעה וקצירה וכו'; אבל יחד עם זאת הוא דמה במקצת גם למטר, שכן גם לקיטת המן והכנתו למאכל דרשה טרחה מסויימת.

יתרה מזו: לא זו בלבד שלקיטת המן דרשה טרחה, אלא שגם במידת טרחה זו עצמה היו הבדלים בין אנשים שונים, בהתאם למעשיהם ולדרגתם הרוחנית. ובלשון הגמרא¹²⁵: "צדיקים – לחם, בינונים – עוגות, רשעים – טחנו בריחים או דכו במדוכה"; "צדיקים – ירד על פתח בתיהם, בינונים – יצאו ללקוט, רשעים – שטו ולקטו".

121. תענית ג, א.

122. עקב יא, יז.

123. תורה אור סה, ג. לקוטי תורה עקב יד, א-ב. ועוד.

124. בהעלותך יא, ט.

125. יומא עה, א.

ומאחר שגם לגבי המן היתה חשיבות מסויימת למעשי האדם ולדרגתו (בדומה למטר, התלוי במעשה האדם) – נקט כלפיו הכתוב בלשון "ממטיר".

ויש לבאר את הסיבה לכך שלקיטת המן והכנתו דרשה הכנה, והיתה תלויה במידת-מה במעשי האדם:

מטרת ירידת המן היתה – כמפורש בכתוב¹²⁶ – "למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם".

כלומר: כשראו בני ישראל שהקב"ה סיפק להם את מזונם בדרך על-טבעית לחלוטין, ללא פעולות טבעיות מצדם – חדרה בתוכם ההכרה בכך שחיי האדם ומזונו אינם תלויים בפעולות טבעיות, אלא ברצונו של הקב"ה; וכתוצאה מכך, גם לאחר שנכנסו לארץ ישראל, והיה עליהם לעמול כדי להשיג את מזונם – ידעו בני ישראל שלאמיתו של דבר המזון מגיע מברכתו של הקב"ה, ומעשי האדם אינם אלא לכוש טבעי לברכה זו.

ומאחר שהמן נועד כדי ללמד את בני ישראל שמזונו של האדם תלוי בקב"ה ולא במעשי האדם – היה צריך להיות דמיון מסויים בין המן ("לחם מן השמים") למזון הרגיל ("לחם מן הארץ"), כדי שדמיון זה ישמש בסיס להשוואה ביניהם; ולכן היה גם המן תלוי במידה כלשהי במעשי האדם, כדי ליצור בכך דמיון למזון הרגיל.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 174 ואילך)

לו

הִנְנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטְוֵי דְבַר
 יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַפְּנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם לֹא (פז, ד)

"אם ישמרו מצוות התלויות בו: שלא יותירו ממנו, ולא יצאו בשבת
 ללקוט" (רש"י)

יש לשאול: מדוע נקבעו דוקא שני ציוויים אלו כאבן הבוחן לנכונותם
 של בני ישראל ללכת בדרך התורה?
 ויש לומר:

מטרתה של ירידת המן – "לחם מן השמים" – היתה כדי להחדיר
 בבני ישראל את מידת הביטחון המוחלט בקב"ה, מתוך הכרה שהקב"ה
 הוא המקור למזונותיו ולכל צרכיו של האדם.

והביטוי לכך שמידה זו אכן חדרה בנפשם של בני ישראל היה
 באמצעות קיומם של שני ציוויים אלו:

(א) "שלא יותירו ממנו":

אילו היו בני ישראל מותירים מן המן בסוף היום לשם אכילתו ביום
 המחרת – הם היו מוכיחים חוסר ביטחון בכך שהקב"ה יספק להם את
 מזונם גם למחרת. ובלשון המדרש¹²⁷: "כל מי שיש לו מה יאכל היום,
 ואומר 'מה אוכל למחר' – הרי זה מחוסר אמונה".

בכך שבני ישראל אכלו את המן עד תומו בכל יום, ולא הותירו ממנו
 – הם הוכיחו שהם בוטחים לחלוטין בקב"ה, שיספק להם גם למחרת את
 המזון הדרוש להם.

(ב) "ולא יצאו בשבת ללקוט":

ביחס ליום השבת נפסקה ההלכה: "מצוה שלא להרהר כלל בעסקיו,
 אלא יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה"¹²⁸.

127. תנחומא פרשתנו כ.

128. לשון שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סי' שו סכ"א.

ביום השבת מגיעה, איפוא, מידת הביטחון בקב"ה לשיא חדש: אם בימות החול נדרש האדם שלא לדאוג את דאגת המחר, אלא לבטוח בקב"ה שיספק לו את פרנסתו דבר יום ביומו – הרי בשבת נדרש הוא שלא לעשות מאומה לצורך פרנסתו, ואף לא להרהר כלל בעניין זה.

מִידָה זו של ביטחון מתבטאת בציווי שלא לצאת בשבת ללקט מן: אמנם גם בימות החול לא דרש המן טרחה מרובה, אבל היה צורך לפחות בפעולה בסיסית של יציאה ללקט את המן ולהביאו הביתה¹²⁹; ביום השבת, לעומת זאת, המן היה מוכן כבר מראש, ולא היה צורך בשום פעולה וטרחה כדי לאוכלו.

בכך שבני ישראל שמרו על ציווי זה ולא יצאו בשבת ללקט מן – הם הוכיחו שגם מידה נעלית זו של ביטחון חדרה היטב בנפשם.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 173 ואילך)

לז

הַנְּנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקָטוּ דְבַר
יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַפְּנוּ הַיֶּלֶךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא (טז, ד)

"לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן" (מכילתא)

פירוש הדברים: רק אלו שבבחינת "אוכלי המן", כלומר: שאין להם כל דאגות משום שפרנסתם קבועה ומזומנת להם – הם אלו שבכוחם ללמוד תורה.

ולכאורה הדברים תמוהים, שהרי חובת תלמוד תורה מוטלת על כל אדם מישראל, גם מי שמוטל עליו לעמול לפרנסתו!

התשובה לכך היא, שגם מי שטרוד בפרנסתו בכוחו להיות מ"אוכלי המן":

129. ראה גם בביאור הקודם (ביאור לה).

גם אם אין בידו להקדיש ללימוד התורה אלא זמן מועט, "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" – הרי בשעה זו עצמה עליו להסיר מעצמו כל דאגה ולהתמסר לחלוטין ללימוד התורה, כמי ש"תורתו אומנותו" ממש; בכך נכנס אף הוא בכלל "אוכלי המן", ובכוחו ללמוד תורה ולהצליח בלימודו.

(לקוטי שיחות ח"י"ז ע' 307)

ב"מ א"א

לח

הַנְּנִי מִמַּטִּיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם (טז, ד)

"אם יהיה שבת שאין לו עניין ידוע, מה שראוי לקרות בו – קורין בו 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים'" (ספר העיתים בשם הרס"ג)

כלומר¹³⁰: במקרה שהציבור אינו יודע מה היא פרשת השבוע של אותה שבת – יש לקרוא את פרשת המן.

ויש לומר, שטעם הדבר הוא בגלל הדמיון בחוכם של שני נושאים אלה – המן והשבת:

המן, כידוע, ירד עבור כל בני ישראל במידה שווה – צדיקים, בינונים ורשעים כאחד¹³¹; ויחד עם זאת, גם כשהמן ירד לרשעים ונאכל על-ידם, הוא לא איבד מאומה מתכונותיו הנעלות – הוא עדיין היה "לחם מן השמים", מזון נעלה שאין בו כל פסולת¹³².

גם ליום השבת ישנה תכונה דומה: אורה הנעלה של יום השבת אינו משתנה ואינו מאבד ממעלתו גם כשהוא בא עם העולם הגשמי, וגם עם החלקים התחתונים ביותר שבו. בשבת גם האכילה והשתייה הם מצוה, ואפילו תחושת התענוג הגשמי המורגשת בשעת האכילה היא חלק

130. ראה בתורה שלימה כאן, אות לו בסופו.

131. ראה יומא עה, א.

132. יומא עה, ב.